

Waardering mantelzorgers in Olst-Wijhe

INHOUD

1. Landelijke context.....	3
1.1 Wat is mantelzorg.....	3
1.2 Stelselwijziging.....	3
1.3 Wmo 2015.....	3
2. Olst-Wijhe.....	4
2.1 Huidig ondersteuningsaanbod aan mantelzorgers.....	4
2.2 Klanttevredenheid van mantelzorgers.....	4
2.3 Ronde tafel gesprek met mantelzorgers.....	5
3. Scenario's voor mantelzorgwaardering.....	6
3.1 Financieel mantelzorgcompliment handhaven.....	6
3.2 Bedrag besteden aan versterken mantelzorgondersteuning	7
3.3 Combinatie van individueel waarderingsgebaar (ter waarde van 30 euro) en versterking van de ondersteuning aan mantelzorgers om overbelasting tegen te gaan	8
3.4 Voorkeursscenario.....	8
4. Financieel kader	8
5. Verdere uitwerking	9

1. Landelijke context

1.1 Wat is mantelzorg

Een Mantelzorger zorgt langdurig (langer dan drie maanden en meer dan acht uur per week) onbetaald voor een naaste met een beperking. Een Mantelzorger is geen beroepskracht, maar geeft zorg aan personen met wie hij of zij een persoonlijke relatie heeft. Jonge mantelzorgers zijn kinderen (tussen 6 en 24 jaar) die opgroeien binnen een gezin waar zorg nodig is.

Mantelzorg overkomt mensen: men komt voor de keuze te staan en neemt dan de vaak als vanzelfsprekend ervaren verantwoordelijkheid. Mantelzorg kan allerlei vormen van hulp en zorg omvatten zoals huishoudelijke hulp, praktische steun, verzorging, verpleging, begeleiding, emotionele steun en toezicht. Mantelzorg geeft vaak veel voldoening. Vooral langdurige mantelzorg kan ook erg belastend zijn. Veel mantelzorgers kunnen hun inspanningen volhouden als ze deze af en toe eens uit handen kunnen geven aan vrijwilligers of professionele zorg.

1.2 Stelselwijziging

De meeste mensen willen zo lang mogelijk thuis wonen met zoveel mogelijk eigen regie. Zij hebben behoefte aan integrale ondersteuning en zorg dichtbij door een beperkt aantal bekende mensen. Dit gegeven ligt ten grondslag aan de grote stelselherziening van zorg en ondersteuning, waar de nieuwe Wmo die per 1 januari 2015 van kracht werd onderdeel van is. Mantelzorgers hebben in die zorg en ondersteuning een steeds centralere rol. Zij kennen degene voor wie ze zorgen en bieden die zorg vanuit de relatie die ze met de ander hebben. De nieuwe Wmo verplicht gemeenten dan ook om aan te geven welke maatregelen ze nemen voor het *ondersteunen* van mantelzorgers.

De *waardering* van mantelzorgers is, als opvolger van “het mantelzorgcompliment” per 2015 ook bij de gemeenten komen te liggen. De aanleiding voor het beleggen van deze taak bij gemeenten is de hervorming van de langdurige zorg. De grondslag van de huidige landelijke regeling voor het mantelzorgcompliment – de langdurige extramurale indicatie van het CIZ – is daarmee komen te vervallen. Naar verwachting bevordert een jaarlijks blijk van waardering dat gemeenten zicht hebben op de personen die in hun gemeente mantelzorg verlenen. Dat maakt tijdige ondersteuning mogelijk. Het beleggen van deze taak op gemeentelijk niveau maakt het bovendien mogelijk dat gemeenten mantelzorgers kunnen waarderen op een manier die aansluit bij de behoeften van mantelzorgers en de lokale mogelijkheden voor ondersteuning. Een aandachtspunt hierbij is dat de mantelzorger die zorg draagt voor de hulpvragende ingezetene, in een andere gemeente kan wonen.

1.3 Wmo 2015

In de Wmo 2015 is vastgelegd dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor de ondersteuning van mantelzorgers bij het zorgen voor hun naaste, door middel van algemene voorzieningen en maatwerkvoorzieningen. De nieuwe Wmo benoemt niet alleen nadrukkelijk het belang van mantelzorgondersteuning maar geeft daarvoor ook de handvatten: Versterken, Verlichten en Verbinden. Het mantelzorgbeleid zou zich moeten richten op het versterken van de positie en regie van mantelzorgers en vrijwilligers, het verlichten van mantelzorg en vrijwilligerswerk en het beter verbinden van informele en formele ondersteuning en zorg. De Wmo 2015 vraagt niet alleen om andere mantelzorgondersteuning, maar ook om een andere manier van werken. Niet langer ligt daarbij de nadruk op *zorgen voor*, het gaat veel meer over *zorgen dat* inwoners zo zelfstandig mogelijk kunnen functioneren.

Waar de vorige Wmo vooral aandacht gaf aan de concrete vormen van mantelzorgondersteuning die geboden konden worden, ligt anno 2015 het accent op de manier waarop het gebeurt: het bereiken van mantelzorgers, de positie die mantelzorgers innemen en de samenwerking tussen zorgvragers, mantelzorgers, vrijwilligers en beroepskrachten.

Daarnaast regelt de Wmo specifiek dat gemeenten in de verordening dienen te bepalen op welke wijze het college zorg draagt voor een jaarlijkse blijk van waardering voor de mantelzorgers. In artikel 18 van de "Verordening Wmo gemeente Olst-Wijhe 2015" staat dan ook: "Het college bepaalt bij nadere regeling waaruit de jaarlijkse blijk van waardering voor mantelzorgers van cliënten in de gemeente bestaat."

De gemeenten zijn vrij in het bepalen van de wijze waarop ze die jaarlijkse blijk van waardering willen inrichten. Met deze beleidsnotitie geven we richting en kaders aan waarbinnen onze gemeente de waardering wil vormgeven.

2. Olst-Wijhe

2.1 Huidige ondersteuningsaanbod aan mantelzorgers

Het is een taak van de gemeente om mantelzorgers te ondersteunen. Sinds 2010 is de Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel (Vrijwillige Thuiszorg) voor mantelzorgers en zorg gerelateerd vrijwilligerswerk in onze hele gemeente actief. De mantelzorgconsulent houdt wekelijks spreekuur (afwisselend in Olst en in Wijhe) en er komt periodiek een nieuwsbrief uit. Vrijwillige Thuiszorg verleent individuele ondersteuning aan mantelzorgers, zorgvragers en zorgvrijwilligers. De ondersteuning kan enkelvoudig zijn, of een "basis individueel" dan wel "intensief individueel" traject omvatten. Ook vindt groepsgewijze ondersteuning plaats, bijvoorbeeld via aangeboden thema- en lotgenotenbijeenkomsten en groepsactiviteiten voor jonge mantelzorgers. Verder wordt deskundigheidsbevordering geboden aan de zorgvrijwilligers. Naast een basiscursus betreft dit thematische trainingen en intervisie.

2.2 Klanttevredenheid van mantelzorgers

In onze gemeente vond in 2011 een klanttevredenheidsonderzoek onder mantelzorgers plaats (99 respondenten). De belangrijkste uitkomsten uit het onderzoek worden hieronder weergegeven.

De mantelzorger is overwegend vrouw (60%) en 61 jaar of ouder (63%).

In de meeste gevallen wordt mantelzorg verleend aan de eigen partner (47%), op enige afstand gevolgd door zorg voor één van de ouders (27%). Twee op de drie mantelzorgers verzorgt een inwonend persoon.

Veruit de meeste mantelzorgers verlenen hulp aan één of meerdere personen met een lichamelijke beperking (75%). Op afstand volgen een sociale beperking (32%) en langdurige ziekte (24%). De meest geboden hulp is hulp bij begeleiding en/of vervoer (75%). Maar ook hulp bij administratie en/of financiën, hulp in en om het huis en het bieden van gezelschap wordt relatief vaak verleend (door 50% of meer van de mantelzorgers). Twee derde van de mantelzorgers verleent elke dag mantelzorg, de tijdsbesteding per dag loopt sterk uiteen.

Ook mantelzorgers zelf lopen tegen problemen aan: voor zeventig procent is dit het geval. Maar niet al deze mensen hebben behoefte aan ondersteuning. De ervaren problemen hebben vooral betrekking op lichamelijke problemen (31%) of te weinig vrije tijd (25%). Het type ondersteuning waaraan men behoefte heeft loopt sterk uiteen. Voor de meeste mantelzorgers is respijtzorg een onbekend fenomeen, een enkeling geeft aan gebruik te maken van respijtzorg.

Genoemd klanttevredenheidsonderzoek vond vier jaar geleden plaats. Ter vergelijking is gekeken naar een meer recent onderzoek dat door onze buurgemeente Raalte is uitgevoerd (december 2014; 172 respondenten). De uitkomsten vertonen grote overeenkomsten met de resultaten uit ons eigen onderzoek zowel qua profiel van de mantelzorgers en de zorgontvanger als de soorten hulp die men geeft. In het recente onderzoek wordt alleen relatief vaker ondersteuning aan ouders (42%) gegeven en wat minder aan partner (31%).

Als taken voor de gemeente zien de respondenten uit Raalte vooral:

- in regelgeving rekening houden met mantelzorgers
- signaleren van hulpbehoefte van zorgvragers en mantelzorgers
- bieden van financiële ondersteuning
- doorverwijzing naar juiste organisaties
- bekendheid geven aan mantelzorgaanbod
- werkgevers bekend maken met mantelzorgondersteuning

2.3 Ronde tafel gesprek met mantelzorgers

Op 24 september 2014 is in samenwerking met de Wmo Adviesraad een bijeenkomst georganiseerd voor inwoners uit onze gemeente. Tijdens deze bijeenkomst werd de mogelijkheid geboden om informatie over de decentralisaties te verkrijgen en werden de ca. 35 aanwezige inwoners uitgenodigd om in subgroepen en aan de hand van thema's hun inbreng en advies te geven. Een van de besproken thema's was de ondersteuning en waardering van mantelzorgers: *Op welke wijze willen mantelzorgers in onze gemeente vooral ondersteund en gewaardeerd worden?*

De samenvatting van het besprokene is eind 2014 opgenomen in "de Inspraaknotitie Addendum Beleidsplan Wmo 2013-2016 en Verordening Wmo gemeente Olst-Wijhe 2015" en staat hieronder nogmaals weergegeven:

Waar moet/kan goede ondersteuning uit bestaan?

Psychische ondersteuning: waardering; serieus genomen worden; ervaringen delen met lotgenoten; begrip van de omgeving, praatgroep; luisterend oor; het leren van "de kunst van het loslaten" en "de eigen grenzen aangeven".

De weg naar ondersteuning: informatie over hulp en ondersteuning; werken vanuit de vraag en behoefte; deskundig vangnet, die zorg regelt als de mantelzorgers uitvalt; laagdrempelige toegang; hulp bij aanvragen van zorg.

Vorm van ondersteuning: maatwerk, afhankelijk van persoon en situatie; goede aansluiting tussen formele en informele zorg; ontzorgen, ontlasten van administratieve rompslomp om het proces heen; goede respijtoorzieningen dit is ook maatwerk; praktische hulp vanuit de omgeving (boodschappen doen, gezelschap); sociaal netwerk (helpen) opbouwen; een laagdrempelig meldpunt bij crisissituatie of acute behoefte aan hulp.

Taak van de omgeving: bewustwording van de impact van het mantelzorgen; begrip van professionals in de zorg en hulpverlening, Arbo-artsen en werkgevers voor de taak en de belasting van de mantelzorgers; signalen van overbelasting herkennen en daar melding van maken en actie ondernemen door meer professionele zorg in te zetten.

Taak van de mantelzorgers: bewustwording van impact van mantelzorgen (glijdende schaal) en de eigen grenzen bewaken, werken aan het sociale netwerk.

Taak gemeente: onderhandel met zorgverzekeraar over de financiering van goede mantelzorgondersteuning, want een overbelaste mantelzorgers kan veel geld gaan kosten; registreer en signaleer mantelzorgers bij het WMO-loket, want achter elke zorgvrager zit vaak een mantelzorgers; neem contact op met mantelzorgers als deze zelf de ondersteuning vanuit de omgeving moet regelen (is dit ook gelukt); spreek professionals aan over het signaleren en melden van jeugdige mantelzorgers, want met een verslavingsproblematiek van de ouders horen vaak kinderen die taken uitvoeren die niet bij hun leeftijd passen.

Algemeen: Mantelzorg is geen vrijwillige keuze, het overkomt je, dit in tegenstelling tot vrijwilligerszorg.

Waarderingsbeleid

- Voorkom stringente definities voor het begrip mantelzorg
- Waarderingsbeleid voor alle mantelzorgers, ook als de verzorgde wordt opgenomen.
- Een mantelzorg die zich ondersteund voelt, voelt zich ook gewaardeerd.
- Een gewaardeerde mantelzorg zal gemotiveerd blijven zich maximaal in te spannen.
- Extra waardering in de vorm van: extra persoonlijke aandacht; een mooie kaart/brief; keuzepakketje (abonnement op tijdschrift, tegoedpas bij winkel, gezellige bijeenkomst); goed vangnet (veilig gevoel)

3. Scenario's voor mantelzorgwaardering

Bij het vinden van een passende waardering voor de mantelzorg komen de volgende dilemma's aan de orde:

- Wordt de waardering beschikbaar gesteld voor een brede groep mantelzorgers of wordt er gedifferentieerd per categorie mantelzorgers binnen de brede groep mantelzorg?
- Bestaat de waardering uit een financiële tegemoetkoming of een voorziening in natura?
- Worden de middelen ingezet voor alleen "waardering" van de mantelzorg of wordt de opdracht voor de waardering van mantelzorgers verbonden met integrale beleidsdoelen?

Voorbeelden zijn: het bereiken van mantelzorgers, het aanbieden van respijtovereenkomsten op maat voor mantelzorgers, pilots en innovatieve voorzieningen. Het doel daarvan is het beter ondersteunen van mantelzorgers, waardoor overbelasting kan worden voorkomen.

Enkele aandachtspunten bij de uitvoering zijn:

- Gemeenten kunnen de waardering inzetten als instrument om mantelzorgers te vinden, Hoe bereik je (meer) mantelzorgers met een aanbod van ondersteuning?
- Een financiële regeling voor een specifieke doelgroep brengt meer uitvoeringskosten met zich mee en kan vaak maar een beperkte doelgroep bedienen.
- Geef aan hoe de activiteiten en instrumenten voor het waarderen van de mantelzorg worden geëvalueerd.

Op grond van de eerder in deze notitie genoemde wensen van mantelzorgers en de hierboven aangegeven aandachtspunten en dilemma's hebben wij een drietal scenario's onderscheiden.

3.1 Scenario 1:

Financieel mantelzorgcompliment handhaven (bedrag verminderd tot 75 euro)

Bij dit scenario kiezen we voor handhaving van de methodiek van het voormalige mantelzorgcompliment: waardering komt tot uitdrukking in (uitsluitend) een financiële bijdrage. Alleen wordt de doelgroep die er voor in aanmerking komt verruimd en het te ontvangen bedrag per aanvrager naar rato verlaagd.

Voordelen:

- a. Sluit voor de mantelzorgers die een mantelzorgcompliment ontvingen aan bij een bestaande situatie ("wordt niet afgeschaft");
- b. Mantelzorgers maken vaak ook veel extra kosten;
- c. Beleidsarm in te voeren;
- d. Regeling is voor iedereen - binnen onze mantelzorgdefinitie – gelijk;
- e. Verstrekking kan tevens een bijdrage leveren aan het vinden en bereiken van mantelzorgers.

Nadelen:

- a. Ongewijzigd handhaven van het bedrag van het voormalige mantelzorgcompliment (200 euro) is budgettair neutraal niet haalbaar. Het te verdelen geldbedrag per mantelzorger wordt substantieel lager dan de voormalige ontvangers gewend waren. Het beschikbare budget is namelijk gebaseerd op de beperkte doelgroep die in aanmerking kon komen voor een mantelzorgcompliment: uitsluitend mantelzorgers voor een zorgvrager met een AWBZ indicatie. In Olst-Wijhe waren dat er ruim 500. Dit selectie criterium kan en wil onze gemeente per 2015 niet langer aanhouden. Als we uitgaan van de officiële definitie (naaste levert de mantelzorg langer dan drie maanden en meer dan acht uur per week) waren er per 1-1-2009 naar schatting 1175 mantelzorgers in onze gemeente (bron: Mezzo, de landelijke vereniging die opkomt voor iedereen die onbetaald zorgt voor een ander). Naar verwachting is dit aantal inmiddels nog verder toegenomen tot ca. 1250/1500;
- b. Uit onderzoeken blijken veel mantelzorgers goede ondersteuning en meer persoonlijke erkenning en waardering belangrijker te vinden dan een geldbedrag;
- c. Financieel risico door open eind regeling en niet of uitsluitend tegen zeer hoge uitvoeringskosten te toetsen aanvragen;
- d. Uitvoeringskosten vanwege registratie van aanvragen en gelden uitbetalen.

3.2 Scenario 2:

Bedrag besteden aan versterken van mantelzorgondersteuning

Bij dit scenario kiezen we voor het uitsluitend waarderen van mantelzorgers via versterking van ons collectieve aanbod aan mantelzorgondersteuning.

Voordelen:

- a. er is sprake van een toename aan mantelzorgers en zorgvragers met een ondersteuningsvraag en de huidige beschikbare middelen (subsidie aan Vrijwillige Thuiszorg) zijn ontoereikend om alle afgesproken diensten te kunnen blijven bieden aan mantelzorgers en zorgvragers. De nieuwe middelen voor mantelzorgwaardering kunnen de continuïteit en verdere uitbouw van noodzakelijke ondersteuning mogelijk maken;
- b. er zijn nieuwe ondersteuningsoplossingen voor mantelzorgers in ontwikkeling of al op de markt (bijvoorbeeld OZO Verbindzorg) die op deze wijze aangeboden kunnen worden aan onze mantelzorgers;
- c. sluit aan bij wensen van mantelzorgers die een goede ondersteuning op maat vaak belangrijker vinden dan een geldbedrag;
- d. geen extra (administratieve) uitvoeringskosten, de middelen komen ten goede aan het primaire advies- en ondersteuningswerk.

Nadelen:

- a. niet alle mantelzorgers doen een beroep op ondersteuning, zij zullen zich in dit scenario niet gewaardeerd voelen;
- b. alleen mantelzorgers die zelf de ondersteuningsmogelijkheden in onze gemeente al kennen worden bereikt, het scenario levert geen instrument om mantelzorgers beter te vinden en bereiken;
- c. het verlenen van mantelzorg kost de mantelzorger naast tijd ook geld, mantelzorgers voelen zich daarin bij dit scenario niet tegemoet gekomen;
- d. de huidige ontvangers van een mantelzorgcompliment zullen dit scenario wellicht als "wegbezuinigde vergoeding" ervaren.

3.3 Scenario 3:

Combinatie van individueel waarderingsgebaar (ter waarde van 30 euro per zorgvrager) en versterking van de ondersteuning aan mantelzorgers om overbelasting tegen te gaan

Bij dit scenario kiezen we voor een combinatie van een persoonlijke attentie die de zorgvrager voor diens mantelzorg kan aanvragen en een versterking van het collectieve aanbod aan mogelijkheden van mantelzorgondersteuning.

Voordelen:

- a. we doen recht aan de diversiteit onder de brede groep mantelzorgers: zowel mantelzorgers die een voorkeur hebben voor materiële waardering worden erkend als degenen die de waardering vooral uitgedrukt willen zien in goede ondersteuning;
- b. verstrekking van een individueel waarderingsgebaar kan tevens een bijdrage leveren aan het vinden en bereiken van mantelzorgers;
- c. Het scenario biedt ruimte voor doorontwikkeling van ondersteuning, waaronder respijtzorg en nieuwe vormen van ondersteuning;
- d. Het scenario sluit aan bij wensen van mantelzorgers die een goede ondersteuning op maat vaak belangrijker vinden dan een geldbedrag, maar wel aangeven dat ze een symbolisch bedankje zouden waarderen.

Nadelen:

- a. Er is slechts een symbolische financiële vergoeding voor ieder mantelzorgers beschikbaar, terwijl mantelzorgers veel extra kosten maken;
- b. Het beperkte bedrag kan door de ontvanger worden ervaren als een "loos gebaar";
- c. Regeling is niet voor iedereen gelijk, mantelzorgers die geen beroep doen op ondersteuning hebben minder profijt van de extra middelen;
- d. Bij toename van het aantal mantelzorgers dat een beroep doet op de individuele waardering blijft minder ruimte over voor versterking van de ondersteunende activiteiten.

3.4 Voorkeursscenario

In ons beleid om mantelzorgers zich gewaardeerd te laten voelen vinden wij het belangrijk om in te spelen op de grote diversiteit binnen deze groep. Om overbelasting te voorkomen willen we bovendien graag meer mantelzorgers in beeld krijgen. Daarom stellen wij voor om te kiezen voor scenario 3.

Dit scenario sluit ook goed aan bij het gegeven dat mantelzorgers een klein persoonlijk gebaar van waardering op prijs stellen, naast goede ondersteuningsmogelijkheden op maat.

4. Financieel kader

Voor de nieuwe gemeentelijke taak Mantelzorgwaardering is, conform het raadsbesluit d.d. 16 februari 2015 (Financiële rapportage invoering decentralisaties sociaal domein per 1 januari 2015, 3e begrotingswijziging) structureel jaarlijks € 110.000 in de begroting opgenomen. Dit budget is taakstellend.

Het onderdeel "persoonlijke waardering" ter waarde van 30 euro per zorgaanvrager is in principe een open eindregeling, afhankelijk van het aantal inwoners dat zich aanmeldt. Vanwege het geringe bedrag per aanvrager dat hiermee is gemoeid is het financieel risico beperkt. Indien meer mantelzorgwaarderingen worden aangevraagd resteert er een kleiner bedrag voor mantelzorgondersteuning.

Een eventuele onderbesteding van de middelen voor mantelzorgwaardering in 2015 zal extra worden ingezet in 2016.

Voorlopige aanname:

- maximaal 1500 aanvragers per jaar à 30 euro	€ 45.000
- maximaal 1500 x aanvraag- en begeleidingskosten à 10 euro door Stichting Vrijwillige Thuiszorg Overijssel	€ 15.000
- per jaar beschikbaar voor extra mantelzorgondersteuning *	€ 50.000
- * waarvan €7.120 jaarlijks ten behoeve van ondersteuning mantelzorgers via OZO verbindzorg

5. Verdere uitwerking

De Vrijwillige Thuiszorg is bereid om de organisatie van de persoonlijke waardering aan individuele mantelzorgers voor haar rekening te nemen tegen een uitvoeringsvergoeding van 10 euro per aanvraag. Zij voert deze werkzaamheden ook al voor vier Twentse gemeenten uit. Het voordeel van de inzet vanuit deze organisatie is dat de uitvoering dan geen louter administratieve aangelegenheid is, maar meteen ook een contact- en ondersteuningsmoment met de zorgvrager of mantelzorger.

Indien gekozen wordt voor ons voorgestelde voorkeursscenario gaat een werkgroepje aan de slag met de verdere praktische uitwerking. Hierbij wordt ook een vertegenwoordiging vanuit de Wmo Adviesraad betrokken. Nog nader uit te werken is bijvoorbeeld in welke vorm de individuele waardering wordt aangeboden (VVV bon, keuze uit verschillende mogelijkheden, etc.) en hoe de aanmelding verloopt.

Zorgvragers krijgen ruim de tijd om zich aan te melden voor het waarderingsgebaar. De intentie is om de regeling voor twee jaar uit te voeren. Wel vindt begin 2016 een tussentijdse evaluatie plaats, waar eventuele tussentijdse bijstelling uit kan volgen.